

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Н. В. Сікора, учитель української мови та літератури КЗ «Чернігівський навчально-реабілітаційний центр»

Епіграфи до уроку

Коли людина мислить,
вона має сумнів, але вона
впевнена, коли діє.

А. Франс

Головне завданням сучасної освіти в Україні полягає у формуванні такої особистості, яка була б здатна до самоосвіти й саморозвитку, яка підготовлена до активного, самостійного життя в суспільстві, здатна використовувати набуті знання для творчого розв'язання проблем. Таким чином, *основним завданням учителя* є розвиток в учня такого типу мислення, який забезпечить йому можливість адекватно оцінювати нові обставини, формувати стратегію подолання перешкод. О. В. Брушлінський зазначає: «Мислення — це завжди пошук і відкриття суттєво нового».

Завдяки мисленню особистість здійснює розуміння сутності предметів і явищ, загальнолюдських чеснот, відповідальності, сенсу свого життя, Батьківщини тощо. Розвиток мислення вимагає того, щоб у цьому процесі було враховано й дотримано всіх психологічних умов, від яких залежить його продуктивність.

Мислення починається там, де перед людиною постає щось нове, невідоме, коли вона починає аналізувати, порівнювати, узагальнювати. На сьогодні багато уваги приділяється впровадженню інноваційних педагогічних технологій. Однією з інноваційних технологій, що допомагає учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку його особистісних якостей, є технологія формування та розвитку критичного мислення.

Технологія розвитку критичного мислення розроблена як модель інтерактивного навчання науковцями Бостонського центру розвитку етики та виховання, і протягом кількох років її апробують у школах України. Біля витоків цього напрямку навчання стояли такі видатні вчені, як Л. Виготський, Дж. Дьюї, М. Коул, Д. Вертч, Л. Брунер. Свої наукові дослідження присвятили цій проблемі й вітчизняні вчені М. Красовицький, О. Белкіна, Ю. Стежко та ін.

Технологія розвитку критичного мислення, на думку М. Ліпмана, є «уміле відповідальне мислення, що дозволяє людині формулювати надійні вірогідні судження».

Так що ж таке критичне мислення?

З погляду філософів, **критичне мислення** — це вміння логічно мислити та аргументувати. О. В. Тягло назвав його «просунутою сучасною логікою».

З погляду теоретиків літератури (Ч. Темпл), **критичне мислення** — це підхід, за яким тексти розкладаються на складові частини і який розглядає, як вони досягають впливу на читачів, які мотиви тих, хто їх написав.

Критичне мислення надає можливість міркувати про свої думки і причини, які обумовлюють наші дії та вчинки. Ми міркуємо про те, яким чином дійшли розв'язання поставленої проблем, і ці роздуми базуються на логіці та достовірній інформації, яку ми збираємо з різних джерел.

Цілі та завдання критичного мислення

- Формування пізнавального інтересу в учнів та розуміння мети вивчення поданої теми (питання, проблеми);
- розвиток внутрішньої мотивації до цілеспрямованого навчання;
- підтримання пізнавальної активності учнів;
- спонукання учнів до порівняння отриманої інформації з особистим досвідом і на її ґрунті формування аналітичного судження;
- розвиток критичного способу мислення.

Критичне мислення має такі характеристики:

- **Самостійність.** Ніхто не може мислити за людину, висловлювати її думки, переконання, ідеї тощо. Мислення стає критичним, тільки якщо воно є індивідуальним.
- **Постановка проблеми.** Критичне мислення досить часто починається з постановки проблеми, адже її розв'язання стимулює людину мислити критично. Початок розв'язання проблеми — це збирання інформації про неї, бо роздумувати «на порожньому місці» фактично неможливо.
- **Прийняття рішення.** Завершення процесу критичного мислення — це прийняття рішення, яке дозволить оптимально розв'язати поставлену проблему.
- **Чітка аргументованість.** Людина, яка мислить критично, повинна усвідомлювати, що часто

одна й та сама проблема може мати декілька розв'язань, тому вона повинна підкріпити прийняте нею рішення вагомими, переконливими власними аргументами, які доводили б, що її рішення є найкращим, оптимальним.

- **Соціальність.** Людина живе в соціумі. Тому доводити свою позицію людина повинна в спілкуванні. У результаті спілкування, диспуту, дискусії людина поглиблює свою позицію або може щось змінити в ній.

Критичне мислення формується поступово, воно є результатом щоденної копійки роботи вчителя й учня, з уроку в урок, з року в рік. Не можна виділити чіткий алгоритм дій учителя щодо формування критичного мислення в учнів. Робота з формування критичного мислення може вестись не тільки на уроці, а й перед ним і після нього.

Основними етапами уроку з використанням технології «Критичного мислення» є етап *виклику (актуалізації)*, *усвідомлення, рефлексії*, що фактично відповідає етапам будь-якого уроку:

1. Виклик (актуалізація)

Найдоцільнішими на цьому етапі уроку є такі форми роботи:

- літературний диктант, вікторини;
- робота в групах і парах;
- «незакінчене речення»;
- «мозковий штурм»;
- «Знаємо — бажаємо дізнатися — дізналися»;
- взаємоопитування.

2. Фаза реалізації смислу (побудови знань)

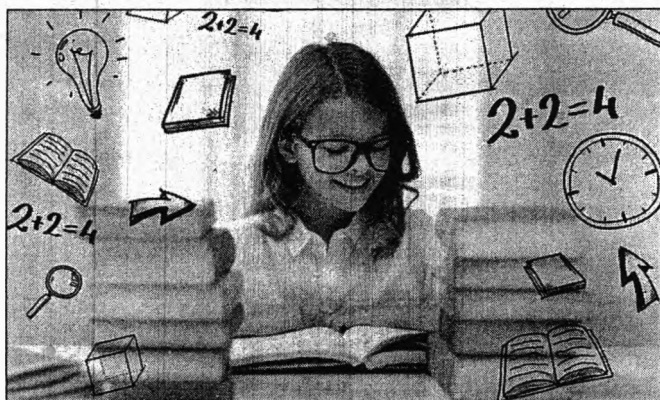
На цьому етапі уроку надається перевага таким формам роботи:

- метод «Подвійний щоденник»;
- почергові запитання;
- метод «Кероване вивчення»;

3. Фаза рефлексії (консолідації)

Для роботи на завершальному етапі пропонуємо використовувати такі форми роботи:

- «незакінчене речення»;
- робота в групах;
- сенкан;
- опитування в парі;
- «ґроно»;
- «знаємо — бажаємо дізнатися — дізналися».

У вчителів постійно виникає питання, як побудувати роботу так, щоб отримати найкращий результат. На мою думку, технологія розвитку критичного мислення дозволяє це зробити якнайкраще. Найголовнішим є те, що на уроці можна працювати не тільки за технологією, але й використовувати її елементи, пов'язувати з іншими.

У результаті учні вміють визначати мету конкретної навчальної діяльності, реалізувати план роботи, оцінювати результати власної діяльності, можуть відокремити головне від другорядного. Вони долають сумніви, ставлять запитання, будують судження на доказах, шукають зв'язок між предметами.

Критичне мислення — це здатність людини чітко виділити проблему, яку необхідно розв'язати; самостійно знайти, обробити й проаналізувати інформацію, бо людина з критичним розумом вимогливо оцінює свої думки, виявляючи цінне та помилкове в них, ретельно перевіряє рішення, зважає на всі аргументи, виявляючи тим самим самокритичне ставлення до своїх дій.

Таким чином, застосування критичного мислення на уроках української мови та літератури сприяє спілкуванню та розумінню думки іншої людини і є необхідною складовою сучасного уроку.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бойправ М.* Загальна психологія : практикум : навч.-метод. посіб. — Ніжин, 2007.
2. *Кроуфорд Алан, Саул Венді, Метьюз Самюель, Макінстер Джейм.* Технології розвитку критичного мислення учнів. — К. : Плеяда, 2006.
3. *Пометун О. І.* Основи критичного мислення : навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи. — Тернопіль, 2010.
4. *Інноваційні технології навчання в сучасній школі // Режим доступу: http://www.socialscience.com.ua/journal_content/263/cd3fb6ced694e820d6628f476500181b.*
5. *Методичний порадник : форми і методи навчання / автор-укладач Б. О. Житник.* — Х. : Вид. група «Основа», 2005.
6. *Освітні технології : навчально-методичний посібник.* — К. : Вид. А. С. К., 2002.

**Чи можна навчитися готувати учнів до ЗНО?
«Дистанційна Академія» стверджує, що так!**

Якщо ви прагнете ефективніше, швидше та якісніше готувати учнів до ЗНО — запрошуємо відвідати майстер-класи у жовтні!

- ✓ Якісне використання часу на уроках у процесі підготовки до ЗНО
- ✓ Практичні поради щодо системи підготовки до іспиту.
- ✓ Ефективності використовуваних форм і методів

- 1 Запишіться на майстер-клас на сайті: www.d-academy.com.ua
Дати проведення зазначено в реєстраційній формі.
- 2 У зазначений день підключайтеся до віртуального майстер-класу та робіть усе разом із «Дистанційною Академією».

*Усі майстер-класи у жовтні присвячені ЗНО.

Вартість одного майстер-класу **100** грн

Вартість трьох майстер-класів **250** грн

Усі учасники отримають сертифікати!

Поспішайте записатися! До зустрічі онлайн!
www.d-academy.com.ua

Якщо у вас виникли запитання, зв'яжіться з нами:

✉ e-mail: tutor.d.academy@gmail.com

☎ тел: (057) 731-96-34

Дистанційна **А**кадемія